

KLIIIMA

Sul on hiiglaslik süsinikujalajälg, tee midagi!

Eestlaste süsinikujalajälg on soliidne: aastas paiskab igaüks meist atmosfääri umbes 15 tonni CO₂.

Ylle Tampere
Accelerista peatoimetaja

Meid on vähe, aga meie mõju kliimale on suur: CO₂ heitkogusega ligi 15 tonni aastas ühe inimese kohta seisame planeedil esireas. Meie süsinikujalajälg on vingem kui vene lastel, pea kaks korda suurem kui soomlastel ja lätlastest ei maksa üldse rääkida: Maailmapanga andmetel paiskab üks lätlane aastas õhku 3,5 tonni CO₂. Kui kogu heide kõigi ilmakodanike vahel ära jagada, saab igaüks viie tonni jagu patutegu.

Muidugi on riike, kus saastekogus ühe elaniku kohta on üüratu. Eestist neli korda väiksemas Kataris elab umbes 1,3 miljonit inimest, kellest igaühe arvele kirjutatakse aastas 44 tonni heidet. Meie 15 tonni paistab selle kõrval poisike. Aga neil on nafta ja nad on ropprikkad ning saavad endale lubada maailma parimaid teadlasi ja insenere, kelle üks ülesanne on muu hulgas leitud tuleviku energiaallikaid

Et meile jääks näiline energiasõltuvus, peaks igaüks hakkama isiklikku süsinikujalajälge rappima.

– on tõenäoline, et odavam ja tõhus vesinikutehnoloogia tuleb just siit.

Indiviidi tasandil tundub see 15 tonni CO₂ aastas kohutavalt ülekohtusena, sest eestlaste ülisuure süsinikujalajälje põhjustab põlevkivitööstus: pildikult ajab iga kodanik ahju 1,3 tonni õlikivi aastas. Oi arm, oi hirm, kes küll ja miks kunagi ammu arvas, et kivist peaks elektrit tegema, küünlad on ju nii romantilised?!

Las see jääda. Praegu oleme olukorras, kus vaatame euroametnikega tõtt ja nendime: selle nimel, et meile jääks meie näiline energiasõltuvus, peaks igaüks meist hakkama

kohe ja ruttu oma isiklikku süsinikujalajälge rappima. Sest jalge all kisub kuumaks, aga kuskil peab ju inimene elama, ja meil on ainult üks kodu, Maa.

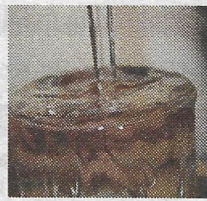
Keskkonnaekspertide arvutuste kohaselt võiks inimene piirduda 2 tonni CO₂ heitega aastas ehk keskmiselt 5,5 kilogram-

miga päevas. Kuna meie võimuses pole Eesti energiatööstuse eripärasid kohe muuta, keskendume üksnes isiklikule tarbimisele: ookean moodustub ju veetilkadest.

Kestlik eluviis ei ole kõrgem matemaatika. Tarbi mõistlikult, söö tervislikult,

Veeprobleemid Austraalias

Austraalia idapiirkonnas saabub kümnemkonna linna jaoks peagi päev, mil joogikõlblik vesi saab otsa. Mõnes linnas on joogiveega varustamine juba lõppenud ja mõnele teisele jätkub vett vaid paariks kuuks. **Forté**

Google investeerib Euroopas rohetehnoloogiasse

Google teatas, et investeerib Euroopas asuvatesse andmekeskustesse kolm miljardit USA dollarit, et need hakkaksid toimima taastuvenergiaga. Suur osa

investeeringust – esialgsel andmetel 600 miljonit eurot – läheb Soome. Selle raha eest luuakse tuule- ja päikeseenergiajaamu. **Forté**

Meie elektrijaamad on üks peamisi põhjuseid, miks eestlaste CO₂ heitmed inimese kohta on niivõrd suured. Fotol on Balti soojuselektrijaam, mis kasutab samuti elektri tootmiseks põlevkivi.

Foto: Rauno Volmar

jälj mõnikümme grammi päevas. Aga isegi kui sa teed kõik oma vajalikud käigud jalgsi, võtab infrastruktuur su päevavarudest 2 kilogrammi CO₂ maha. Üks liftisõit – 15 grammi, äpitakso – 500 grammi, otselend Tallinnast Frankfurti – 410 kilogrammi.

Kui otsustad kodukontori kasuks, siis arvutiga töötades saastad 200 grammi päevas, nutitelefoni lisab veel mõnikümme grammi. Pane me siia juurde elektri, kütte, mööbli, mida sa kasutad... Ilmselt on 5,5 kilogrammi CO₂ päeva kohta liiga vähe.

Ole siiski mureta, samamoodi ahastavad miljonid keskkonnateadlikumad kodanikud üle planeedi. Näiteks Deutsche Welle ajakirjanik Kiyo Dörner, esikujulik taaskasutaja ja vähese tarbimise musternäide, seadis eesmärgiks saavutada päevas lubatud 5,5 kilogrammi CO₂ piiri ja

kukkus haledalt läbi: juba lõunaks oli piirkogus kilogrammiga ületatud, kõht oli tühi ja meel kurb.

Niipea kui tundub, et süsinikujalajälg on natukene kontrolli alla saadud, tuleb vaadata suurt pilti. Eestimaa Looduse Fondi kliimaekspert Piret Väinsalu räägib, et inimekkelise kliimamuutuse taga on tegevusi, mis põhjustavad eri kasvuhuonegaase. „Peamine kliima soojenemise süüdlane on CO₂. Ühe CO₂ osakese kasvuhuoneefekt teiste kasvuhuonegaasidega võrreldes on küll väike, kuid kogused on see-eest palju suuremad. CO₂ tuleb eelkõige fossiilkütuste – söe, nafta, gaasi, põlevkivi – põletamisest energiatootmises. Eestis põhjustab just põlevkivitööstus üle 70% kogu meie kasvuhuonegaaside heitest.”

Metaan (CH₄) on CO₂-st 28 korda tugevam kasvuhuonegaas, mida tekib kõige rohkem loomakasvatuses. „Õhku paisatavad kogused on metaani puhul küll olulised, kuid siis-

Amps banaani lisab kontole sama palju heitmeid kui sõit bensiinimootoriga autoga Tallinnast Paidesse.

Ka pesemas käib mõjutab

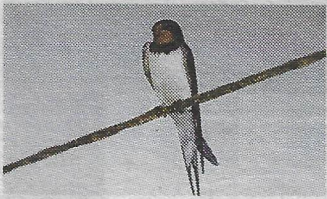
Banaanist, kohvist ja riisist on võimalik loobuda ning asendada need kohalike juurikate ja taimetega. Duši all käimisest aga loobuda ei saa. Paar minutit leiges vees lobistamist ja 400 grammi CO₂ läinud! Riietega on lihtsam: kui kannad oma vanavanaema riideid või ostad need taaskasutuskuskesest, on süsinikujala-

Värskes Eesti Ekspressis

SÜNNIHINNE NULL.
Elumärkideta sündinud poisi lugu.

EESTI EKSPRESS 30

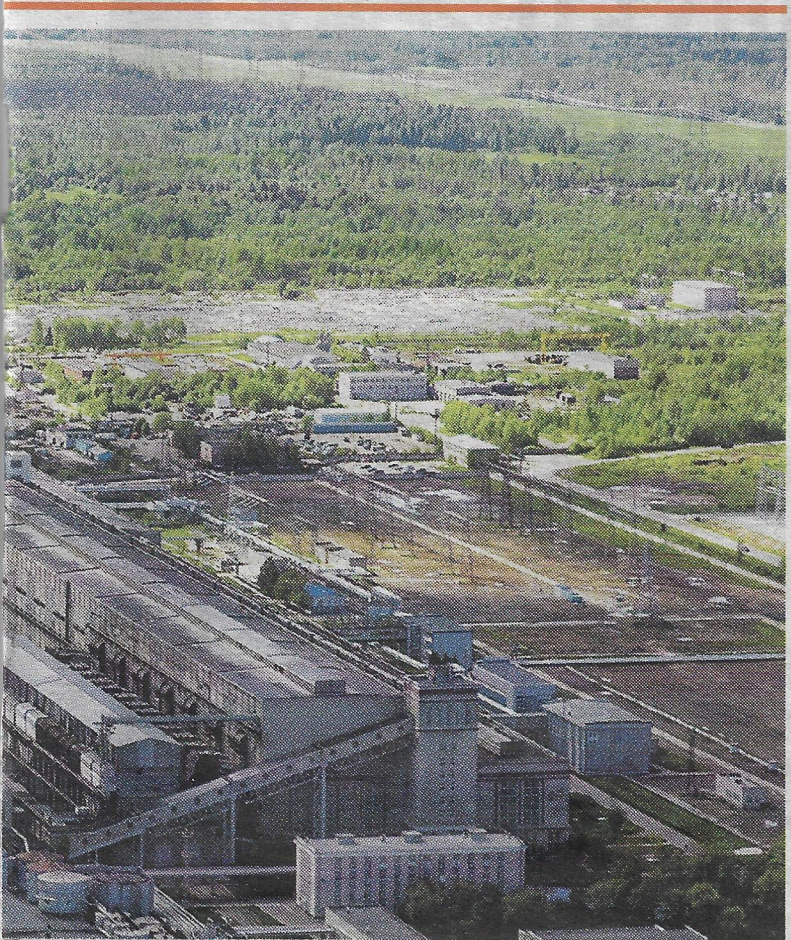
Telli: tel 680 4444 või www.lehed.ee/ekspress

Lindude arvukus on hüppeliselt vähenenud

USA-s ja Kanadas tehtud uuringu tulemused näitavad, et viimase 50 aastaga on lindude arvukus vähenenud vähemalt 29%. Teadlaste sõnul on meie

ökosüsteemid tõsiselt kahjustunud ja lindude hulga vähenemine on selle indikaator. Arvatakse, et süüdi on pestitsiidid ja suurenev linnastumine. **Forte**

ki väiksemad – ümber arvestatuna CO₂ ekvivalendiks, on metaani mõju kliima soojenemisele maailmas umbes neli korda väiksem CO₂ heite mõjust,” selgitab Väinsalu.

Süsteem olgu tasakaalus

Metaan on ka gaas, mis võib kliima soojenedes põhjustada eskaleeruvaid probleeme looduslike protsesside võimendamise kaudu: näiteks igikelt-sa sulades vabaneb suurtes kogustes metaani. Tuhandeid kordi tugevamad kui CO₂ on

F-gaasid, mida muu hulgas leidub külmutusseadmetes. F-gaaside kogused on CO₂-ga võrreldes väga väikesed, ent muidugi ei tohi unustada ka neid, sest nende efekt on atmosfääris väga pikaajalise mõjuga (püsivad atmosfääris sajandeid). Niisiis: süsinikujalajälje vähendamine indiviidi tasandil on ülioluline, aga seda peab tegema nii, et süsteem oleks tasakaalus. Teisisõnu, kui leiad jalad kõhu alt üles, söö ka vähem liha ja tee ekraanivabu päevi. ●

TARBIMISMÕJUTESTID

Kalkulaatorid teevad elu lõbusaks

Sellelgi pooltest ei tasu pead noru lasta, vaid tuleks proovida veidigi oma tarbimise mõjust ülevaadet saada. Appi tulevad veebikalkulaatorid, mis annavad igapäevatarbimisest parema pildi.

Eestikeelset süsinikujalajälje kalkulaatorit tasuta ei pakuta, aga see polegi oluline. Tähtis on, et sisestada saaks andmeid, mis natukenegi sarnanevad tegeliku tarbimisega. Allpool on kolm kohta, kus saab arvutada oma süsinikujalajälge.

1. Carbon Footprint on üks põhjalikumaid tasuta kalkulaatoreid. kui sisestad andmed oma asukoha, eluaseme, transpordiviiside, toitumise, ravimi- jms kulude kohta, arvutab programm välja sinu keskmise CO₂ heitkoguse aastas.

<https://www.carbonfootprint.com/calculator.aspx>

2. BBC on üles pannud lõbusa, rohkete piltidega illustreeritud toitumiskalkulaatori. Sisestades oma suutäisi, saad teada, millist mõju avaldab kliimale sinu kirk maiustada šokolaadiga.

<https://www.bbc.com/news/science-environment-46459714>

3. Maailma Looduse Fond (WWF) on koostanud lihtsa kalkulaatori, mis peale CO₂-jalajälje teeb kokkuvõtte ka sinu ökoloogilisest jalajäljest tervikuna.

<https://footprint.wwf.org.uk/#/>

Autor: Ylle Tampere

Nädala anomaalia: viimased viis aastat on olnud mõõtmisajaloo kõige kuumemad

Maailma meteoroloogiaühingu raport näitab, et aastate 2015–2019 keskmine temperatuur on kõrgeim, mis Maal kunagi mõõdetud.

Raport avaldati enne esmaspäeval toimunud ÜRO kliimatippkohtumist ja see koondab kaheksalt eri teadusorganisatsioonilt pärinevaid andmeid. Seejuures on kaasa aidanud nii Põhja- ja Lõuna-Ameerika, India kui ka Euroopa teadlased ning raport hõlmab suuremat osa maailma suurte kliima- ja ilmaorganisatsioonide teadustööst.

Dokumendi üldine sõnum ei ole ennekuulmatu – me hakkame üha kiiremini jõudma sellesse punkti, kus Maa kliimaga seotud muutusi ei saa

Praktikasse viidud reeglid pole piisavad Pariisi kliimaleppega sätestatud eesmärkide täitmiseks.

enam tagasi keerata. Samuti viidatakse, et praegu riikide praktikasse viidud reeglid ei ole piisavad, et Pariisi kliimaleppega sätestatud eesmärke täita. Eriti puudutab see üha suurenevat süsihappegaasiemissiooni ning mere temperatuuri tõusu ja happelisuse suurenemist.

Samuti täheldati, et kuigi lõplikud andmed veel puuduvad, on aastate 2015–2019 vahemikku jääv viieaastane mõõtmisperiood kõige kuumem, mis siiani mõõdetud. Võrreldes tööstusrevolutsioonieelse temperatuuriga, on globaalne keskmine temperatuur tõusnud 1,1 kraadi, aastatega 2011–2015 võrreldes aga 0,2 kraadi. ● Jan-Mattias Mandri

Foto: Ilmar Saabas

PERE ja KODU

LASTELAVASTUS „MÕMMI JA SÕBRAD“

Autor Heljo Mänd • Lavastaja/dramaturg Ivo Eensalu • Liikumisjuht Laine Mägi
Kunstnik/dekoraator Gunta Randla • Helilooja Tonis Kõrvits

1. – 10. november 2019

Kultuurikeskuses Kaja (Tallinn)

Üks kooliaasta on kooliskäijatel Karu-Katil ja Karu-Matil, Rebase-Reinul, Jänku-Jutal, Hundi-Uugul ja Hundi-Uudul läbi saanud ning Mõmmi koos Mõmmi-Beebiga on kõik tähed tänu nalle kenasti selgeks saanud! Pealegi saab Mõmmi seitsmeseks ja läheb sügisel kooli! Nii tähtsate sündmuste pidulikuks tähistamiseks korraldab Rebase-Rein Mõmmi isale ja emale väikese kontserdi, mida lausa peab kuulma. Tule ja vaata, mis toredad seiklused juba vanu tuttavaid veel ees ootavad.

Ivo Eensalu • Katrin Karisma • Andero Ermel • Raivo Rüütel • Ene Järvis
Külli Reinumägi • Tõnis Rätsep • Tõnu Saar • Paul Laasik

Piletid müügil Piletilevis
Grupipäringud: lavastus@perejakodu.ee